

Юрій Геннадійович НЕУСТРОЄВ

кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки, Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0002-1998-2564

РИЗИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМАННЯ ДОСТАТНЬОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Неустроєв Ю. Г. Ризики інноваційного розвитку та підтримання достатнього рівня економічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 3. С. 345–350.

Анотація

Стаття присвячена питанням інноваційної діяльності, що є локомотивом прогресу та постійного покращення конкурентних переваг та впливу ступеня ризику такої діяльності на економічну безпеку. Тож, дослідження питань ризиків інноваційного розвитку та підтримання достатнього рівня економічної безпеки як бізнесових структур, так і державного та регіонального управління не втрачають своєї актуальності, а навпаки посилюють свою доцільність з огляду на турбулентність умов функціонування в країні та міжнародному середовищі. Метою даної публікації є дослідження ризиків інноваційного розвитку, що впливають на підтримку достатнього рівня економічної безпеки. Розглянуто суть економічної безпеки, інноваційної діяльності та поняття «ризик». Приділено увагу двом групам загроз, котрі можуть виникнути у рамках інноваційної діяльності. Досліджено джерела виникнення інноваційних ризиків та загрози економічній безпеці на рівні держави, зокрема зазначено, що такими загрозами залишаються нестабільність середовища, недосконалість нормативно-правового законодавства, зростання економічної злочинності, низька професійна компетенція управлінських кадрів регіональних органів управління тощо. Виділені такі види інвестиційної діяльності, як управлінські, фінансові, виробничі, маркетингові, ринкові, кадрові, господарсько-договірні, ризики інтелектуальної власності, ризики втрати інвесторів, інформаційні та екологічні. Встановлено, що процес управління інноваційними ризиками має включати наступні етапи: провести оцінку можливих ризиків; прийняти рішення щодо проведення інноваційної діяльності чи відмовитися від таких рішень і розглянути інші проекти; прийняти рішення про доцільність повної чи часткової передачі ризику іншим суб'єктам. Розглянуто суть амбіційних та неамбіційних заходів уникнення ризиків при інноваційній діяльності. Рекомендовано для мінімізації інвестиційних рішень ретельно підходити до збору та опрацювання інформації, розробляти методологічні підходи до вирішення ризикових ситуацій, підвищувати уміння управляти інвестиційними ризиками та сприяти розвитку професійної кваліфікації працівників. Перспективами подальших досліджень є моделювання ситуацій при впровадженні інноваційних проектів та розробка механізмів реагування на кожен загрозовий ситуацію.

Ключові слова: ризики, інноваційна діяльність, економічна безпека, економічний розвиток, управління, фінансова стійкість, проектна діяльність.

Yurii NEUSTROIEV

PhD in Economics, Acting the Head of the Department of Economic Theory and Financial and Economic Security, Odesa National Academy of Food Technologies

RISKS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT AND MAINTAINING A SUFFICIENT LEVEL OF ECONOMIC SECURITY

Neustroiev Y. Risks of innovative development and maintaining a sufficient level of economic security. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2021. Volume 6. № 3, pp. 345–350.

Abstract

This article considers the issues of innovative activity, which is the engine of progress and constant improvement of competitive advantages and the impact of the risk degree in such activity and economic security. Therefore, the study of the risks of innovative development and maintaining a sufficient level of economic security of both business structures and state and regional administration do not lose their relevance, but on the contrary increase their expediency in view of the turbulence of the operating conditions in the country and the international environment. The purpose of this research is to study the risks of innovative development affecting the maintenance

© Юрій Геннадійович Неустроєв, 2021

of a sufficient level of economic security. The essence of economic security, innovative activity and the concept of «risk» were considered. Attention is paid to two groups of threats that may arise in the framework of innovative activities. The sources of innovative risks and threats to economic security at the state level was studied, in particular, it was outlined that such threats remain the instability of the environment, the imperfection of normative and legal legislation, the growth of economic crime, the low professional competence of management personnel of regional governing bodies, etc. Such types of investment activities as managerial, financial, production, marketing, market, personnel, economic and contractual, intellectual property risks, risks of loss of investors, information and environmental risks are highlighted. It was established that the process of managing innovative risks should include the following stages: to carry out an assessment of possible risks; to make a decision to carry out innovative activities or to abandon such decisions and consider other projects; to decide on the expediency of full or partial transfer of risk to other entities. The essence of ambitious and non-ambitious risk avoidance measures in innovative activities is considered. In order to minimize investment decisions, it is recommended to approach the collection and processing of information carefully, to develop methodological approaches to solving risky situations, to increase the ability to manage investment risks and to promote the development of professional qualifications of employees. Prospects for further research are the modeling of situations during the implementation of innovative projects and the development of response mechanisms for each threatening situation.

Keywords: risks, innovative activity, economic security, economic development, management, financial stability, project activity.

JEL classification: O31; O32

Вступ

Економічна безпека суб'єкта господарювання формується на сукупності сильних внутрішніх характеристиках, які створюють конкурентні переваги на ринках та фінансову стабільність для прийняття управлінських рішень, а також на адаптивних управлінських рішеннях відносно ситуації в зовнішньому середовищі. В цьому процесі неабияку роль відіграє інноваційна діяльність, що є локомотивом прогресу та постійного покращення конкурентних переваг. Але вона сама має високий ступінь невизначеності та високий ступінь ризику, що потребує розвитку в управлінців здатності завчасно прогнозувати зміни, оперативного управління на основі прогнозних даних інноваційними ризиками та в результаті отримувати їх мінімізацію. Тож, дослідження питань ризиків інноваційного розвитку та підтримання достатнього рівня економічної безпеки як бізнесових структур, так і державного та регіонального управління не втрачають своєї актуальності, а навпаки посилюють свою доцільність з огляду на турбулентність умов функціонування в країні та міжнародному середовищі.

В науковому просторі є достатньо велика кількість публікацій, що стосуються як економічної безпеки, так і інноваційної діяльності та загроз здійснення. Враховуючи проблемне поле даного дослідження, зосередилися на тих наукових доробках, що поєднують питання ризику – економічна безпека – інноваційна діяльність, і в даному векторі досліджень зазначимо наукові праці таких вчених, як Денисенко М.П., Колісніченко П.Т., Гомон Н.М. [1], Дудник О.В., Смігунова О.В., Богомолова К.С. [2], Захарова Т.М. [3], Климова Г.П. [4], Кравченко В.О. [5], Мельниченко О.А. [6], Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Скочиляс С.М. [7], Охріменко І.В., Овчаренко Є.І., Гнатенко І.А. [8], Христенко О.В. [9]. Та все ж дані питання залишаються відкритими, оскільки потребують подальшого поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті

Метою даної публікації є дослідження ризиків інноваційного розвитку, що впливають на підтримку достатнього рівня економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу

В умовах сьогодення важливе значення мають процеси, що формують економічну безпеку бізнесових структур, регіональних структур, а також безпеку держави в цілому.

У науковій літературі дотепер немає єдиного розуміння економічної безпеки. Одні вчені пов'язують економічну безпеку передусім з безпекою міжнародної економічної системи і включають в її проблематику такі питання, як нерівномірність економічного розвитку, зростання заборгованості, циклічні коливання та інші аспекти загальної дестабілізації світової економіки. Інші дослідники беруть до уваги передусім забезпечення

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021 рік. Том 6. № 3.

сприятливих умов для найбільш ефективного розвитку конкретної національної економіки, додаючи їй вільний доступ до закордонних джерел сировини та енергії, стабільність закордонних інвестицій і гарантії свободи обміну товарами і послугами. Як наслідок, існує багато варіантів трактовки поняття економічної безпеки [4, с. 25].

Особливого значення набувають можливості окремого суб'єкта бути самостійною стійкою одиницею з позитивною динамікою розвитку, що можливо на основі впровадження інноваційних рішень. Інновації знаходять своє відображення у рівні трудомісткості техніко-технологічного та економічного процесу, рівня творчої розумової діяльності працівників, з чітко визначеною концептуальною новизною національного рівня, що рухає науково-технічний прогрес; діяльністю підприємця, державного управління або іншого учасника ринку, які мають виробничо практичну доцільність та суспільну корисність; активний прояв прогресивності, творчості, індивідуальності, ризикованості та креативності суб'єктів прийняття управлінських рішень; отримання економічної вигоди за рахунок реалізації управлінських якостей, що призводять до зменшення проміжних витрат на етапах виробництва або внаслідок зайняття нового сегменту споживачів при збуті продукції; надвисокий (вище традиційної діяльності) ризикований вид суспільно корисної діяльності [8, с. 6].

Під ризиком прийнято розуміти імовірність (загрозу) втрати частини своїх ресурсів, недоотримання доходів, надходжень або поява додаткових витрат у результаті здійснення організацією конкретної стратегії та внаслідок впливу випадкових неконтрольованих факторів [2, с. 193].

При розгляді питань ризиків саме інноваційної діяльності підтримуємо думку В.О. Кравченко, який виділяє дві групи загроз, котрі можуть виникнути у рамках інноваційної діяльності. До першої групи він відносить ті, що пов'язані із забезпеченням інноваційної діяльності, тобто загрози незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування, необхідним рівнем кадрового та технологічного забезпечення. До другої групи потрапили загрози, що виникають у процесі організації інноваційної діяльності, наприклад, забруднення довкілля, неправильний вибір ринків збуту. Повністю уникнути загроз інноваційної діяльності неможливо, бо, на думку вченого, інновації та ризик це дві взаємопов'язані категорії. Будь-яке підприємство чи організаційна структура функціонує у досить складному середовищі, котре потребує постійної роботи над удосконаленням управлінських рішень, активізації діяльності щодо гарантування економічної безпеки даного господарського об'єднання [5, с. 30–31].

Також джерелами виникнення інноваційних ризиків є економія на ресурсах, в тому числі і трудових, невідповідна якість продукції чи послуг до запитів споживачів, що може бути також спричинено економією на впровадженні якісної техніки та технологій, недостатнє вивчення ринку збуту та споживачів, що може негативно відобразитися та процесі реалізації результатів інноваційної діяльності й відповідно ставити під загрозу отримання економічного чи соціального ефекту. Загрозами економічній безпеці на державному рівні залишаються нестабільність середовища, недосконалість нормативно-правового законодавства, зростання економічної злочинності, низька професійна компетенція управлінських кадрів регіональних органів управління тощо.

Більшість економічно стійких підприємств завдячують своїм успіхом розробці та впровадженню нових продуктів, впровадженню нових методів виробництва та збуту, відкриттю нових ринків, розробці та реалізації нових проєктів. Усе це супроводжується ризиками. З іншого боку, без використання інновацій практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію з високим рівнем знань і новизни. Тому інновації в ринковій економіці є ефективним засобом конкурентної боротьби, оскільки призводять до створення нових потреб, зниження собівартості продукту, припливу інвестицій, підвищення іміджу (рейтингу) виробника нової продукції до освоєння нових ринків, у тому числі закордонних. Тому важливим завданням для компанії є навчитися грамотно справлятися з інноваційними ризиками [0].

Вибір інструментів і засобів, які використовуються для забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки, набувають особливого значення, підвищуючи ціну економічних і соціальних наслідків рішень і дій, що ухвалюються для їх реалізації. Тому менеджери організацій повинні включаючи моніторинг, контроль, оцінку результатів, уникати негативних наслідків [7].

Причинами нестабільної діяльності та погіршення економічної безпеки при впровадженні інноваційних рішень є, по-перше, неправильний підбір інноваційних проєктів, що створюється внаслідок невірної трактування оцінки запитів споживачів, надміру високої оцінки важливості конкретного інноваційного об'єкту та недостатнього обґрунтування пріоритетів економічної та ринкової стратегій. По-друге, це звичайно фінансування, бо може бути ситуація як з недоотримання фінансових ресурсів від впровадження проєкту, так і відсутність ресурсів для фінансування самого проєкту. По-третє, відмова контрагентів від виконання договірних умов чи настання ситуації з неможливості виконання їх зобов'язань, наприклад погіршення загальної економічної, політичної, безпекової ситуації в країні. Це може спричинити як затримку в постачанні необхідних для реалізації інноваційного проєкту ресурсів, так і пошук нових партнерів на менш вигідних умовах. По-четверте, маркетингові ризики виникають внаслідок недостатнього професіоналізму відповідальних осіб, неправильного розуміння маркетингових досліджень тощо. Більш розширений перелік можливих ризиків інвестиційної діяльності наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Ризики інвестиційної діяльності та причини їх виникнення

Вид ризику	Причини виникнення
Управлінські ризики	Неправильний вибір відповідальними особами інноваційного проєкту
Фінансові ризики	Тривалий термін окупності інвестицій в інноваційні технологічні рішення. Відсутність достатнього фінансування. Важкість залучення кредитних ресурсів
Виробничі ризики	Недостатнє ресурсне забезпечення виробничого процесу. Зайва кількість персоналу, не виправдана кінцевими результатами діяльності. Невиконання виробничого плану через нестачу необхідної сировини і матеріалів, низької якості продукції, простою устаткування, низькій кваліфікації працівників тощо
Маркетингові ризики	Необґрунтоване визначення пріоритетів загальної і ринкової стратегії підприємства чи організації. Невідповідність цін в інноваційному проєкті до ринкових. Неадекватна оцінка потреб сфери споживання і власного напряму інноваційного розвитку. Помилкова стратегія і тактика ціноутворення. Неефективна рекламна компанія. Неврахування сезонної циклічності обсягів продажу
Ринкові ризики	Поява на ринку нових конкурентів. Створення продуктів-замінників. Агресивна політика конкурентів
Кадрові ризики	Відсутність практичного досвіду та налагоджених механізмів реалізації інноваційних рішень. Низька кваліфікація. Відсутність можливості навчатися та розвиватися
Господарсько-договірні ризики	Укладання договорів на менш вигідних умовах. Відсутність попереднього вивчення договорів з неплатоспроможні чи ненадійним контрагентом. Несвоєчасне виконання партнерами договірних умов
Ризики інтелектуальної власності	Складність в оформленні патенту (ліцензії). Нетривалий період дії патенту. Відмова в оформленні патенту
Ризики втрати інвесторів	Зміна економічної та політичної ситуації, що спричинює вихід інвесторів з ринку. Недостатня обґрунтованість доцільності та прибутковості інвестиційного проєкту
Технологічні ризики	Вихід з ладу обладнання. Слабка співпраця з науковими установами та передовими компаніями, що мають досвід реалізації технологічних інноваційних рішень
Ризики політичних рішень	Прийняті політичні рішення впливають на діяльність суб'єктів господарювання, інвесторів та їх фінансові можливості. Ускладнюють процес прийняття та запровадження інноваційних рішень.
Інформаційні ризики	Витік інформації. Порушення роботи інформаційних систем
Екологічні ризики	Інноваційний проєкт може зашкодити екологічній ситуації

Як вже зазначалося в таблиці, слабка співпраця з науковими установами, передовими підприємствами та державними установами має негативне відображення

на послідовне впровадження інноваційних проєктів, що спричиняє зупинку їх впровадження ще на початковому етапі за відсутності належного практичного досвіду в ініціатора. Загалом, всі наведені ризики, впливаючи на інноваційний процес, дотично знижують і економічну безпеку суб'єкта господарювання внаслідок некупності вкладених фінансових і інвестиційних ресурсів, зниження морального духу колективу та втрати запланованих конкурентних переваг. Але ступінь ризику може бути різним. Для його мінімізації варто ретельно підходити до збору та опрацювання інформації, розробляти методологічні підходи до вирішення ризикових ситуацій, уміння управляти інвестиційними ризиками, підвищення професійної кваліфікації працівників тощо.

Необхідною умовою при прийнятті ефективних рішень з урахуванням інноваційних ризиків є вміння ними управляти, яке полягає не в повному їх виключенні, а у визначенні допустимих меж, що дозволить мінімізувати негативні наслідки настання ризикової події [9].

Тож, процес управління інноваційними ризиками має включати наступні етапи: – провести оцінку можливих ризиків; – прийняти рішення щодо проведення інноваційної діяльності чи відмовитися від таких рішень і розглянути інші проєкти; – прийняти рішення про доцільність повної чи часткової передачі ризику іншим суб'єктам.

З точки зору ефективності прийнятих управлінських рішень в системі ризик-менеджменту виокремлюють амбіційні та неамбіційні заходи уникнення ризиків при інноваційній діяльності. Амбіційні сприяють перспективному розвитку проєкту та включають різні варіанти розвитку подій в майбутньому, створення альтернативних планів, активна комунікація з потенційними споживачами, розподіл відповідальності між учасниками інноваційного проєкту тощо. А неамбіційні заходи обмежують впровадження інноваційних рішень, що відображається у постійному намаганні відповідати стартам, термінам, критеріям якості.

Слід зазначити, що для тих інноваційних ризиків, за які підприємство несе повну відповідальність, необхідно розробити програму управління ними, основною метою котрої є зниження можливих втрат. При управлінні інноваційним ризиком керівництво підприємства займає провідну позицію, адже воно схвалює програму заходів, спрямованих на зменшення рівня ризику. Тому досить важливо, щоб остаточні рішення з приводу заходів щодо управління інноваційними ризиками ухвалювалися саме вищим керівництвом [8].

Вимогою сучасного стану є підвищення рівня компетентності управлінців як щодо проєктної діяльності, так і ризик-менеджменту, бо, як зазначає Т.М. Захарова, основою стратегічного курсу розвитку України, її визначальними пріоритетами мають стати розробка й реалізація державної політики, спрямованої на структурну модернізацію господарського комплексу, якнайшвидший його перехід на інноваційний шлях розвитку і становлення України як високотехнологічної держави. Пріоритет інноваційного розвитку національної економіки й активна роль держави у процесі структурних перетворень визначено на найвищому державному рівні. Інноваційний розвиток наразі стає не лише «національною економічною ідеєю», а й тактикою державної економічної і гуманітарної політики [3]. Саме інноваційна діяльність є запорукою формування економічної безпеки бізнесових структур та структур державного управління різних рівнів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Більшість економічно стійких підприємств завдячують своїм успіхом розробці та впровадженню нових продуктів, впровадженню нових методів виробництва та збуту, відкриттю нових ринків, розробці та реалізації нових проєктів. Інноваційна діяльність є невід'ємною складовою формування стійких конкурентних переваг, що дозволяє зайняти лідируючі позиції у конкурентній боротьбі, забезпечити стабільні фінансові потоки та на цій основі сформувати економічну безпеку. Результати проведених наукових досліджень дозволили систематизувати інноваційні ризики з виділенням

джерел їх утворення та визначити, що кожен з них більшою чи меншою мірою впливає на утримання економічної безпеки суб'єкта господарювання. Для його мінімізації варто ретельно підходити до збору та опрацювання інформації, розробляти методологічні підходи до вирішення ризикових ситуацій, уміння управляти інвестиційними ризиками, підвищення професійної кваліфікації працівників тощо. Отже, перспективами подальших досліджень є моделювання ситуацій при впровадженні інноваційних проєктів та розробка механізмів реагування на кожну загрозу ситуацію.

Список літератури

1. Денисенко М. П., Колісніченко П. Т., Гомон Н. М. Інноваційні засади забезпечення економічної безпеки малого та середнього підприємництва. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 4–12. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.4](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.4)
2. Дудник О. В., Смігунова О.В., Богомолова К.С. Стратегії мінімізації ризиків в системі антикризового управління. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 191-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtsug_2017_185_25.
3. Захарова Т. М. Інноваційна політика держави та принципи її регулювання URL: <http://intkonf.org/zaharova-tv-innovatsiyna-politika-derzhavi-ta-printsipi-yivi-regulyuvannya/>
4. Клімова Г. П. Економічна безпека: сутність та основні напрями забезпечення. *Право та інновації* № 3 (19) 2017 с. 23-29 URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>
5. Кравченко В.О. Інноваційний розвиток як основа економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Одеської національної економічної університету. Всеукраїнська асоціація молодих науковців*. Науки: економіка, політологія, історія. 2013. № 26 (205). С. 122–131
6. Мельниченко О.А. Інноваційний розвиток національної економіки: виклики для держави, бізнесу та населення URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/02.pdf>
7. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
8. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 4–9. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.8.4](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.4)
9. Христенко О.В., Свистун О.М. Особливості управління інноваційними ризиками на вітчизняних підприємствах. *Економіка і регіони* № 5 (60). 2016. с. 73-80 URL: <https://cutt.ly/LLMDuOy>

References

1. Denysenko, M. P., Kolisnichenko, P. T., Homon, N. M. (2022). «Innovative principles of ensuring the economic security of small and medium-sized enterprises». *Ekonomika ta derzhava*. no. 1, pp. 4–12. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.4](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.4)
2. Dudnyk, O. V., Smihunova, O.V., Bohomolova, K.S. (2017). «Risk minimization strategies in the crisis management system». *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*. Issue 185, pp. 191-200. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtsug_2017_185_25.
3. Zakharova, T. M. Innovatsiina polityka derzhavy ta pryntsyipy yii rehuliuвання. [State innovation policy and principles of its regulation]. Available at: <http://intkonf.org/zaharova-tv-innovatsiyna-politika-derzhavi-ta-printsipi-yivi-regulyuvannya/>
4. Klimova, H. P. (2017). «Economic security: essence and main directions of provision». *Pravo ta innovatsii*. no. 3 (19), pp. 23-29 URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>
5. Kravchenko, V.O. (2013). «Innovative development as the basis of economic security of the enterprise». *Naukovyi visnyk. Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. Vseukrainska asotsiatsiia molodykh naukovtsiv*. *Nauky: ekonomika, politolohiia, istoriia*. no. 26 (205), pp. 122—131
6. Melnychenko, O.A. (2012). Innovatsiinyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky: vyklyky dlia derzhavy, biznesu ta naselennia. [Innovative development of the national economy: challenges for the state, business and population]. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/02.pdf>
7. Mykytiuk, P. P., Krysko, Zh. L., Ovsianiuk-Berdadina, O. F., Skochylias, S. M. (2015). *Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva*. [Innovative development of the enterprise]. PP «Prynter Inform». Ternopil. Ukraine.
8. Okhrimenko, I. V., Vdovenko, N. M., Ovcharenko, Ye. I., Hnatenko, I. A. (2021). «Innovations in the system of strategic management of the security of the national economy in conditions of risks and uncertainties of globalization». *Ekonomika ta derzhava*. no. 8, pp. 4–9. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.8.4](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.4)
9. Khrystenko, O.V., Svystun, O.M. (2016). «Peculiarities of innovative risk management at domestic enterprises». *Ekonomika i rehiony*. no. 5 (60), pp. 73-80. Available at: <https://cutt.ly/LLMDuOy>

Стаття надійшла до редакції 11.09.2021 р.